॥ ૐ ॥

શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

રા' માંડલીક.

નાટકનો ટુંકસાર તથા ગાયનો.

લેખક—મણીલાલ ત્રીભુવન ત્રીવેદી

છપાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર

નકુભાઇ કાલુભાઇ શાહ.

માલેક—" શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ "

ઠે. ભાતભુનત થાંભલા — ઠીકાણા—અમદાવાદ

ધી જૈન એડવોકેટ પ્રેસ ઘીકાંટા અમદાવાદમા વાડીલાલ

બાપુલાલ શાહે પ્રસિદ્ધ કર્તા માટે છાપ્યુ.

વિક્રમ સવત૧૯૮૧ — ઈ. સ. ૧૯૨૫

આવૃત્તી ૯ મી — પ્રત ૫૦૦૦

કીંમત ૪ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સંગ્રહ

આ નાટક બાબતના દરેક હક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં એકટ
મુજબ માલેકે પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે રજા
શીવાય કોઇએ છપાવવુ છાપવુ. વેચવુ વેચાવવું
તેમજ ભજવવુ કે ભજવાવવુ નહીં

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कापीराइट विभाग]

अनुक्रमांक ૧૨૧૭૫ वर्गांक

पुस्तकनुं नाम રા[illegible]

विषय [illegible]

"રા" માંડલીક નાટકમાં આવતા મુખ્ય પાત્રો.

પુરૂષ પાત્રો.

રા" માંડલીક—જુનાગઢનો—(સોરાષ્ટ્ર) છેલ્લો રજપૂત રાજા.
મહમુદશાહ—(બેગડો) ગુજરાતનો સુલતાન
એભલવાળો—વાળા પ્રદેશનો ઠાકોર
નાગાજણ—દેવી નાગબાઈનો પુત્ર અને સતી મીણલનો ભરથાર.
ચંપક—એભલવાળાનો કુમાર ને કેતકીનો ધણી
મુસ્તફાખાં—મહમુદશાહનો મુખ્ય સીપેહસાલાર ને પાછળથી જુનાગઢનો સૂબો
કાંધડજીહાજી—વીરપૂરનો ઠાકોર તે (ખાનપુરના નવાબનો ખંડીઓ)
દિવાન—કાંધડહાજીનો કારભારી
માંડણ—રા" માંડલીકનો નીચ ખુશામતી સલાહકાર પાછળથી ખાનપુરનો નવાબ

સ્ત્રી પાત્રો.

નાગલ—દેવી મનાતી પવિત્ર ચારણીયાણી, ને નાગાજણની માતા.
મીણલ—નાગાજણની સતી સ્ત્રી
વીરમતી...રા' માંડલીકની અડગ ટેકવાળી વિરાંગના મહારાણી
જન્નતબારા—મહમુદશાહ બેગડાની બેગમ
કેતકી—એભલવાળાના આશ્રયે ઉછરેલી તેના સાળાની છોકરી પાછળથી કુમાર ચંપકની પત્નિ.
માંધી—માંડણની અવળચંડી સ્ત્રી.
તેજબા—કાંધડહાજીની કુવરી

એ સિવાય સરદારો, ચારણો, દાસીઓ—વિગેરે.

સ્થળ—સૌરાષ્ટ્ર (કાઠીયાવાડ) અને ગુજરાત.

પ્રસ્તાવના.

પૂર્વ વૃતાંત.

ઇતિહાસમાં પ્રસિદ્ધી પામેલ પવિત્ર ગિરનારથી ભાગ્યેજ કોઇ અજાણ્યુ હશે, આ નાટકનું સ્થળ તેજ પવિત્ર ગિરનારની તળેટીમાં આવેલ સમસ્ત સૌરાષ્ટ્રનું પાટનગર જુનાગઢ (જીર્ણદુર્ગ) છે.

રા' ખેંગારની પાંચમી પેઢીએ ઉત્પન્ન થએલો ખેંગાર પાંચમાનો પુત્ર આ નાટ્ય પ્રયોગનો નાયક રા' માંડલીક પ્રથમાવસ્થામાં ઘણોજ ધર્મનિષ્ઠ, ઉદારચિત્ત, સદ્વર્તનશીલ અને પ્રજાપ્રિય નૃપાલ હતો. તેને માટે એવી દંત કથા છે કે તેને હમેશાં પ્રભાતમાં પવિત્ર કાશીપુરીથી ગંગાજળ મંગાવી પ્રભાત સ્નાન કરવાનો નિત્ય નિયમ હતો, પણ દુર્દૈવે બળીરાજા જેવાની પણ દાનવીરતા ખંડીત કરી વામને ચરણે નમાવ્યો હતો, તેવાજ કોઇ દુર્દૈવે ગંગાજળ લાવનારના બુદ્ધિમા વિભ્રમ ઉત્પન્ન કરી જુનાગઢના પાદરમાં એક કુવો કે જે હાલ પણ કુમતીઆના નામે ઓળખાય છે, તેના જળથી રાને સ્નાન કરાવ્યુ અને જેમ મંથરાના પ્રતાપે શ્રી રામચંદ્રજીને વનવાસી થવુ પડ્યુ હતુ તેમ ગંગાજળ લાવનારના દોષે સૌરાષ્ટ્રના ગૌરવશાળી ઇતિહાસમાં ચિરકાલને માટે કલંકિત નામ મુકી જવું પડ્યુ.

લોકવાયકા એમ કહે છે કે જુનાગઢની પડોશમાં પરમ દેવી ભક્ત મનાતી જગદંબા સ્વરૂપ ચારણીયાણી નાગબાઇનો નેહ

હતો અને તે નાગબાઈની સત્તા રા' માંડલીક કરતાં પણ વિશેષ હતી; કારણ કે દૈવી તેજ આગળ માનુષી તેજ કુદરતી રીતે ઝાંખું પડે એ સ્વાભાવિક છે. તે નાગબાઈના દિકરા નાગાર્જુન અથવા (નાગાજણ)ની લાવણ્યવતી પત્નિ સ્વરૂપ સતી શ્રી નામે મીણલ દેવી હતી.

રા' માંડલીકનો ખાનગી સલાહકાર માંડણ નામે એક હજામ હતો તે એક વખતે રા'ને આશ્ચર્ય પમાડવા મીણલના નખ ઉતારી લાવ્યો. હીરાકણી સમાન ચળકતા નખોએ રા'ના મનમાં મીણલનું સર્વાંગ સૌન્દર્ય નિહાળવાની ભાવના ઉત્પન્ન કરી. માંડણે તેને ચડાવ્યો તેના ભાગ્યબળે તેને પ્રેરણા કરી જેથી રાજા મોહમાં પડ્યો અને એજ ભાવનાએ ઉન્નતિના શીખરેથી ગબડાવી અધોગતીમાં નાખ્યો. પાપ વાસનાને વશ થયેલો, કુમતીથી ઘેરાએલો. કાળબળથી પ્રેરાએલો રાજા આખરે મીણલના મોહમાં અબાધ કુળ કીર્તિનો નાશ કરી અને પોતાની પાપવાસનાનો પોતેજ ભોગ થયો. આજે રા' મંડલીક પોતાના તેજ નીચ ખુશામતી ખાનગી સલાહકાર માંડણ હજામને સાથે લઈ છડી સ્વારીએ ચારણી દેવીના મંદીરે સતી મીણલનું સૌંદર્ય નીહાળવા શીકારને બ્હાને આવ્યો છે ત્યાથી આ નાટકની શરૂઆત થાય છે.

શ્રી ગણેશાય નમઃ

"રા" માંડલીક નાટકની ટુંક પ્રવેશવાર હકીકત.

મંગળાચરણ.

વસ્તુ સુચન.

અંક ૧ લો.

પ્રવેશ ૧ લો. સ્થળ ચારણી દેવીનું મંદીર.

સૌરાષ્ટ્રમાં દેવી સ્વરૂપ મનાતી ચારણીયાણી નાગબાઇની પુત્રવધુ મીણુલદેવીનું સાહેલીઓ સાથે દેવી પુજન કરવા આવવુ, તેના દૈવી સૌંદર્ય પર મોહીત થયેલ જુનાગઢના રા" માંડલીક પોતાના ખાનગી કારભારી માંડણ હજામ તથા દરબારી રીસાલા સાથે મીણલને નીરખવા આવવું સતિ નાગબાઇએ પુત્રવધુ મીણલ સાથે રા'ને વધાવવા આવવુ અને મીણલને રા'ને તિલક કરવા આજ્ઞા કરવી પણ જો તિલક કરશે તો ધર્મની બ્હેન ગણાશે એવી ભ્રાંતિથી માંડલીકે ચારે દિશામાં ફરવા માંડવુ મીણલે ગભરાઇ સાસુને કહેવું કે, આઈ રા'તો ફરે છે નાગબાઇએ રાજાનો કપટી હેતુ સમજી જવાબ આપવો કે એ રા' નથી ફરતો પણ રા'નો દી ફરે છે બાદ રા'એ જવાબ આપવો

"મારો દીજ ફરે છે"

"સફળ થાશે જીંદગી, આ સુંદરી સંયોગથી
ભલે મારો દિવસ ફ્રે તો વિધાતાના યોગથી"

નાગબાઇએ અન્નદાતાનું અનિષ્ટ ન થાય એવા હેતુથી રા'ને ઘણો નિતચો સમજાવ્યો, પણ બધું પથ્થર પર પાણી. મીણલ સ્હેલાઇથી નહી મળશે તો આખરે બળાત્કારે પણ હરી જવાની ધમકી આપી આખરે નાગબાઇએ સહનશીલતાની હદ આવતા જુનાગઢના ક્ષત્રિય કુલગૌરવપર ઘોર નિશા પ્રસરાવનાર શાપાક્ષરો ઉચ્ચાર્યા કે,

" ગઢ જુનાની પોળ દાસો કુડ દેખીશ નહિ
રતન પડશે રોળ, મુસમાયે માડલીક"

" દરવાજે દરવાન રા'ના કો રહેશે નહિ
પહેરેગીર પઠાણ, મહમુદ શાહના માડલીક"

" ભુલ્યો રાજા ભીંત, નાગલને નમ્યો નહિ
મદીર ઠેકાણે મસીદ મુસમાયે માડલીક"

શ્રાપ આપી અંગમાંથી અગ્નિ પ્રગટાવી નાગબાઇએ જ્યોતિમાં સમાવું, માંડલીકે મીણલને પકડવા જવું, અચાનક તુગજાપુર અથવા (તગાજા) ના ઠાકોર એભલવાળાએ આવી મીણલને છોડાવી પોતના આશ્રે લઇ જવી

(ટેબ્લો)

. પ્રવેશ ૨ જો—રાજાના બનવી કારભારી માંડણ હળમતું ઘર.

જુવાનીમાં દીવાની બનેલી, ખુશામતીથી કારભારી બનેલા હજામ માંડણની અટકચાળી સ્ત્રી મોઘીએ સ્વામી તરફથી હૈયા હોળીની બળતરા કરતાં દેખાવુ માંડણે કારભારી હેદ્દો મળવાથી ફુલાતા આવવુ, ધણી ધણીયાણીની તકરાર, આડે લાકડે આડવેર એ ન્યાય વાપરી માંડણે મોઘીને રીઝાવવી

પ્રવેશ ૩ જો—ગુજરાતના રાજનગર અહમદાવાદમાં સુલતાન મુહમદશાહનો બગીચો.

યૌવન વસંતની ખીલતી કળી બગીચાના ગુલોને પણ પોતાની સૌંદર્ય પ્રભાથી ઝાંખી કરતી અમદાવાદના શાહ સુલતાન મહમુદ-બેગડાની બેગમ જહાનતઆરાનું રાત્રી ક્રીડ અર્થે ઉપવનમાં સાહેલીઓ સાથે આવવુ મીઠી માર્મીક શૃગાર ચેષ્ટા છુપાઇને જોનાર શાહને કુસુમબંધનથી બંદીવાન કરવાની શિક્ષા કરવી, વિલાસની અતિશયતાથી થાકી શાહનું બગીચામા નિદ્રાધીન થવું, નિદ્રામા તેને જુનાગઢનુ ગૌરવ ગીરનારનું સૌંદર્ય વિગેરે ગરબી સ્વપનનુ દેખાવુ અને તેમાં તેને પાક પરવરદીગાર જુનાગઢપર હલ્લો કરવા ફરમાવે છે. એવુ સૂચન થવુ, ગભરાઇ જાગી ઉઠવુ, બેગમે શાહને અશાન્તિ ભર્યા વિચાર છોડવા વિનવવુ પરતુ જુનાગઢપર મુસલમાની ઝુંડો ફરકવાનુ નિર્માણ હોઇ ભાગ્યદેવીનુ તાજ અને તલવાર સહીત મહમુદશાહને દર્શન થવુ

(ટેબ્લો.)

"એકની સત્તા બીજાને આપી ઉદય અને અસ્તની સમાનતા દેખાડનાર દૈવી કળા કેટલી અકળ છે કે જે દીવસે નાગલબાઇએ રા' માંડલીકને શાપ આપ્યો તેજ રાત્રે મહમુદે જુનાગઢપર

ઘરમાંથી જુદા ફરકતો સ્વપ્નમાં જોયો. આર્યાવર્તની સતીઓના શબ્દમાં શું રહસ્ય છે તે વાચકો તમેજ સમજી લેશો."

પ્રવેશ ૪ થો કારભારી માંડણ હજામનું ઘર.

માંડણની સ્ત્રી મોઘીનું તેની ન્યાતવાળી સાથે આવવું ન્યાતવાળીઓએ મોઘીને બનાવવી, પાછળથી માંડણનું લડાઇમાંથી છુપાતા ઘરમાં આવવું, પરંતુ માંડણની ઇચ્છા ઉપરાંત મોંઘીએ તેને લશ્કરી તાલીમ આપી લડવા મોકલવો. અવળચંડી સ્ત્રીના સ્વભાવનો આબેહુબ ચિતાર.

પ્રવેશ ૫—લડાઇનું મેદાન

એક વખતનો વીરકેશરી ગણાતો સમરાંગણમાં નર કેશરી સમાન ગર્જતો અડગ વિજેતા નરવીર રા' માંડલીક આજે સતીના શ્રાપ પ્રભાવે હતાશ નિર્વીર્ય અને બીરૂ થઇ પોતાનો જીવ બચાવવાની લાલચથી કીલ્લામાં ભરાવા પોતાના સાથી માંડણ સાથે મેદાન છોડી નાશી આવે છે, દરવાનને દરવાજો ખોલી અંદર લેવા રાંનું ફરમાન, પરંતુ લડાઇનું મેદાન છોડી આવનાર રાજા હવે હુકમ કરવા લાયક નથી એવા મેણા મારતી પોતાની સાહેલીઓ સાથે કેસરીઆ કરવા નીકળેલી બહાદુર રાણી વીરમતી કીલ્લામાં દાખલ થતા રાજાને અટકાવે છે, રા' તથા રાણીની રકઝક વીરરમણીની અડગતા, રા' માંડલીકની બીરૂતા છેવટે તલવાર ફેંકી રા'નું નાશી જવુ બાદશાહના સીપેહસાલાર મુસ્તફાખાનનું આવવુ રાણીની વીરતા છેવટે મુસ્તફાખાનને હાથે રાણીનું દગાથી કેદ થવુ સુલતાન મહમુદનું આવવુ અને આવી બહા-

ફુર રમણી કેહને યોગ્ય નથી પણ માનને યોગ્ય છે એમ કહી છુટી કરવાનું ફરમાન નાસી છુટેલા રા' માંડલીક તથા માંડણનું મુસલમાન સીપાઇઓને હાથે કેદ પકડવું,

(ટેબ્લો.)

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ લો જુનાગઢમાં સુલ્તાન મહમ્મુદનો શાહી દરબાર.

લાખ્ખોના પાલનહાર હજારોને જમીન જાગીરોની નવાજેશ કરનાર સૌરાષ્ટ્રના ક્ષાત્રવીર રા' માંડલીકનું ગુજરાતના ન્યાયી સુલ્તાનની સમક્ષ બ્દીવાનની દશામાં આવવું નાગબાઇના પુત્ર અને બીલખના સ્વામી નાગાજણને તેની માતાના નિરર્થક આત્મ બલીદાન માટે ઇન્સાફની ગાદે ખુનનો બદલો ખુનથી લેવા શાહી ફરમાન નાગાજણની ઉદારતા અને ખુન માટે આપેલી તલવાર રા' ના ચરણમા મુકી પોતાના અજ્ઞાનતા માટે તે ન્યાયી સુલ્તાન, પાસે ક્ષમાની યાચના કરવી મહમ્મુદશાહનું ખુશી થવું બાદ રા' માંડલીક કે જેના બહાદુર રાણીને પોતે (સુલ્તાન) ધર્મની બ્હેન માનેલ છે તેના માનની ખાતર રા'ને માફી આપવી અને જુનાગઢના સુબા તરીકે પોતાના સીપેહસાલર મુસ્તફાખાનને નીમવો.

પ્રવેશ બીજો—રા' માંડલીકનું અંતઃપુર

સમયની પ્રબળતાના વિચારોમા શોક નિમગ્ન બનેલી મહારાણી પોતાના સ્વામી તથા માંડણને સુબા મુસ્તફાખાન સાથે

કાબિક ખાનગી મસલત કરતા જનાનખાનામાં આવતા જોઇ ચમકે છે ને ફુપાઇને મળેળે છે માડણ અને માંડલીક રાજ્યલોભી ભોળા મુસ્તફાખાનને ઉંધુ ચીતુ સમજાવી પોતાને આપેલી સત્તાની ખુશાલી માટે મીજલસ ભરી તે મીજલસમાં સુલતાન મહમ્મુદને દરૂના ગ્લાસમા અગર શરબતમાં ઝેર આપી નિરંકુશ સત્તા ભોગવવાનો દુષ્ટ સંકેત રચે છે. પોતે સુલ્તાન બનવાની લાલચે મુસ્તફાખાન ભેળવાય છે અને તેમ કરવાનો નિશ્ચય કરે છે. બાદ કરાર દસ્તાવેજ લખાવી પોતાના કામપર માડણ સાથ જાય છે. ફુપાઇને સાંભળતી રાણી પ્રગટ થઇ શાહે કરેલા ઉપકાર સામે ભરાતાં અયોગ્ય પગલા માટે ધીટકાર વર્ષાવે છે. પણ મતિભ્રષ્ટ થયેલો માંડલીક રાણીને તુરૂકદારી સખ્ત ચોકીમાં રાણીને કેદ રાખવાનું કહી પોતાના પ્રારબ્ધને આધીન થવા ચાલ્યો જાય છે.

પ્રવેશ ૭ જો—છાવણી.

નાચ ગાન થયા બાદ મુસ્તફાખાન શાહને શરાબનો જામ પીવા ધરે છે પણ પાક દીલ શાહ શરાબને મજહબે ખીલાફ કર માનેલો છે, એમ કહી શરાબ પીવા ખુલ્લો ઇન્કાર કરે છે. કરેલો પ્રપંચ નિષ્ફળ ન જાય માટે મુસ્તફાખાન શરાબને બદલે શરબત આપે છે. માડણના કરેલા ગોટાળાથી ઝેરવાળો જામ મુસ્તફાખાન પી જાય છે, અને પાક પરવરદીગારની મહેરથી મહમ્મુદશાહ બચી જાય છે અને ખાડો ખોદે તે પડે તે ન્યાયે પોતાના પ્રપંચનો ભોગ મુસ્તફાખાં પોતેજ થઇ પડે છે માંડણનું હકીમ બોલાવવા નિમિત્તે ભાગી છુટવું અંતિમ

કાળ શાહની ખારી ચાહી 'રા' માંડલીકે કરી આપેલા દસ્તાવેજને શાહના હકમાં રજુ કરી પોતાના પાપપુન્યને ઇન્સાફ મેળવવા પ્રભુના દરબારમાં મુસ્તફાખાનનું જવુ. દસ્તાવેજથી રા' માંડળીકનું પાપ પ્રકાશમાં આવતાં " શઠ પ્રતિ શાઠ્યં કુર્યાત્ " એ સુત્રને અનુસરી શાહનું રા' માંડલીકને શીક્ષા આપવા જવું.

પ્રવેશ ૪ થે—ધર્મશાળા.

મીજલસમાંથી નાશી છુટેલે ભાંડણ અને તેની સ્ત્રી મોઘી મુશીબતને વિચાર કરતાં કાઇ ધધો કરવાની વાતો કરે છે મફતનું ખાઈ હરામ હાડકાં થઇ ગયેલા હોવાથી બન્ને નાટક કંપનીને શોખીન ધધો સ્વીકારવાનું પસંદ કરે છે નાટકના માલીક પાસે પરીક્ષા આપવા એક પાઠ ગોખે છે, પાઠની કલમમા કોણ કહે છે કે હુ ખાનપુરને નવાબ છુપા લીબાસમાં આ ધમશાળામા નથી ઉતર્યો એવું મોટેથી ગોખે છે ઉપરના વાકયો સાંભળી વિરપુર (કે જ્યાંની આ ધર્મશાળા છે) ના ઠાકોર કંથડજી દાજીને ચોકીદાર ચમકે છે અને ઠાકોર ખાનપુર નવાબને ખંડીઓ હોવાથી પોતાના નવાબસાહેબ પધાર્યા છે એવી વધાઇ આપી કાથડજીદાજીને રીસાલા સાથે બોલાવી લાવે છે અને ભાંડણને માચા નવાબ ઠરાવી દરબારગઢમાં લઇ જાય છે. અહીંથી ગભીર ગોટાળો શરૂ થાય છે

પ્રવેશ ૫ મો—તુળજાપુર (તળાજા) એભલવાળાની રાજવાડી.

વસંતને વધાઇ દેવા આવેલી એભલવાળાની પુત્રવધૂ કેતકી અને સાહેલીઓની નર્મ શૃગાર ચેષ્ટા, વાળા પુત્ર ચંપકનુ આગ-

અન. બાલ પ્રેમીઓની પ્રેમક્રીડા. વાળાને ત્યાં લાખા સમયથી મહેમાન તરીકે રહેલી મીણુલદેવીનું અચાનક ત્યાં આગમન, તેને હરી જવાનો લાગ શોધતા માંડલીકના સરદારોએ આવી તેને હરણ કરવાની ધમકી આપવી, ચંપકકુમાર અને સરદારોની ઝપાઝપી બાલકુંવરનું ઘાયલ થવુ અને મીણુલનું હરણ.

પ્રવેશ ૬ ઠો—વિરપુરમાં કાંથડજી હાજીના દરબારગઢનો એક ભાગ.

પોતાપર આશક પડી હડકાયા થયેલ હાજીના કંટાળાથી કંટાળેલી મોધી (બનાવટી બેગમ) નુ આવવુ, બાદ હાજીનુ આવવુ, પ્રેમની માંગણી, મેંઘીને પણ બનાવટી બેગમમાંથી રાજારાણી થવાનો વિચાર, પરસ્પર કબુલાત, માંડણનું આવવુ હાજીએ પોતાની પુત્રીનું વેવિશાળ માડણ (બનાવટી નવાબ) સાથે કરવાની માગણી કરી પોતાના આવવાનુ કારણ ફેરવવુ લુચ્ચો માડણ જે પ્રેમલીલા જોઇ ચુકયો છે તે પણ આંખ આડા કાન કરી સમયને માન આપી સગપણ કબુલ રાખે છે.

પ્રવેશ ૭ મો—ગીરનારની ગુફામાં સંકેત સ્થાન.

પોતાની પાપવાસનામાં વારે વારે આડી આવની પવિત્ર ભગવતી મહારાણીનું કાસલ કાઢવા માંડલીકે તેને ગીરનારની ગુફામાં કેદ કરી છે ત્યાં તેનો વધ કરવા રાજ આજ્ઞાને લઇ સરદારનુ આવવું, રાણીની ભવ્યતા જોતાંજ તેના પ્રત્યે સરદારની પુજ્ય બુદ્ધિ થાય છે. અને હથીઆર તેના ચરણમા મુકી દે છે

ખુપાઇને જોઇ રહેલો માંડલીક સરદારપર ઉશ્કેરાઇ તેનુ ખુન કરે છે રાજાનુ કરપીણ કૃત્ય જોઇ રાણી કરૂણ અવાજથી આવા પાપી કૃત્યોથી ગીરનારના પત્થરો પણ ત્રાહી પુકારે છે એમ કહી આવા કૃત્યો ન કરવાનો ઉપદેશ કરે છે રા' માંડલીકનું ગુસ્સે થવું અને રાણીનું ખુન કરવા તઇયાર થવું તે વખતે હરણ કરી લાવેલ મીણુલને સરદાર લાવે છે રાજા મીણુલના દેખતા ખુન કરવા જાય છે મીણુલ તેને વારે છે રાજા રાણીનો જીવ બચાવવા માગતી હોતો તારો પ્રેમ આપ એમ મીણુલ પાસે માગણી કરે છે. મીણુલ તેને સાચા હૃદયના પ્યારથી ધર્મનો ભાઇ કહી બોલાવે છે આથી કામવાસનાથી બળતો રાજા વધુ ચીડાઇ રાણીનુ ખુન કરે છે અને મીણલને પટરાણી થવાની લાલચ બતાવે છે પણ મીણુલ એકની બે .થતી નથી આખરે મીણુલને ગુફામા આગ લગાવી રીબાવી રીબાવી મારવાનુ ફરમાન કરે છે પણ નિરાધારનો આધાર કીરતાર ગુજરાતના શાહને ગયબી ફરીસ્તાના આકારમાં મોકલે છે મહમ્મુદશાહ અને મીણુલના સ્વામી નાગાર્જુનને જોઇ માંડલીક ગભરાય છે. મરણીઓ થઇ સુલ્તાન સાથે લડે છે આખરે કૈદ થવાની બીકથી હાર ખાઇ નદીમા કુદકો મારે છે.

(ટેબ્લો.)

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ લો—તુળજાપુર (તળાજા)ની ભાગોળમાં નદીના કીનારો.

નદીને કીનારે પાણી ભરવા આવેલી કન્યાઓ રા' માંડલીક અને એભલવાળો બન્નેમાં શું ગુણ દોષ છે તે વિષે ચર્ચા કરતી ઉભી છે ત્યાં પાસા ઉંધા વળવાથી દીવાની હાલત ભોગવતો માંડલીક હાથમાં ગુલાબનો છોડ લઈ પોતે દુઃખી હોવા છતાં ગુલાબ હજી ગુલાબી કેમ છે માટે ઠપકો દેતો આવે છે તેને જોઇ કન્યાઓ ગભરાઈ મીણલને ચેતાવવા ચાલી જાય છે માંડલીકને નાગલ તથા રાણીના ચીત્રોનુ દેખાવુ તે જોઇ ગુસ્સાના આવેશમાં પત્થરો સાથે સાથે માથુ કુટે છે તેને લોહી લુહાણ જોઇ મીણલ પૂર્વનું વેર ભુલી દયાની દેવી બની પોતાનો એક વખતનો અન્નદાતા માની તેને ખોળામાં લઇ લે છે. અચાનક નાગાજણ પ્રવેશ કરે છે મીણલને માંડલીકનું માથુ ખોળામાં લઇ સારવાર કરતી જોઈ વ્હેમી થાય છે. મીણલ એની દશાપર મનસી તર્ક વિતર્ક કરે છે જેથી નાગાજણ વધુ વહેમી બને છે આખરે મીણલ બહારથી સતીત્વનો ડોળ કરી અંદરથી માંડલીકને ચ્હાય છે એમ કહી તેને ધીટકાર આપી સ્ત્રી જાતની નિંદા કરે છે, મીણલ બ્હાવરી બની પ્રાણેશને વિનવે છે. વિનવણી નહીં માનતાં નાગાજણ તેની કસોટી કરવા ચ્હાય છે આખરે મીણલ હારીને બ્રહ્મા, વિષ્ણુ મહેશ્વર સૂર્ય અને ચંદ્રની સાક્ષી રાખી સોગન ખાય છે કે હુ ભ્રષ્ટ હોઉ તો મારો દેહ, વગર અગ્નિએ બળજો,

નહિ તો જુઠું બોલનારના ગાત્ર ગાળજો, બોલના શુ બોલાઇ ગયું સ્વામીને શ્રાપ લાગ્યો મીણુલના મ્હોમાંથી શબ્દો નીકળતાંજ નાગાજણનો દેહ બળી ગયો પતિનું અનિષ્ટ નહિ જોવા ઇચ્છતી સતી બળવા તત્પર થઇ ત્યા અંતરિક્ષથી દૈવી વાણીએ કહ્યુ કે

"સાહસ પુત્રી કાં કરે જીવન કરવા પ્રાણ
વાળા કુળને શરણુ જા, વચન એ સત્ય પ્રમાણ '

એટલે એભલવાળાનો પુત્ર ચ પક બત્રીશ લક્ષણો હતો અને બત્રીશ લક્ષણા માણુસના રૂધીરનું સીંચન કરવામા આવે તો સજીવન થાય એવો દૈવી સકેત હતો, હરી ! હરી ! ધર્મ નકટ છતા પણુ ઇશ્વર ઇચ્છાને માન આપો મીણુલદેવી વાળાને શરણે ચ લી.

પ્રવેશ ૨ જો—કાથડદાજીના દરબારગઢમાં મોંઘીનો એકાંતવાસ.

નવાબજાદી મોઘીના રૂપ સાગરમા ઝેકા ખતા કાયડજીદાજી અલ્લાને ઠપકો દેનો પ્રવેશ કરે છે. મોઘી તેને બનાવે છે. દાજીની તથા મોંઘીની ઇશ્કબાજીથી ચીડાઇ મોંઘીનુ નાક કાપવા ઇચ્છનો માંડણુ છરો ઘસતો આવે છે કાથડજી માડણુની બાકે બાયડી બની જાય છે, મોઘી અદર ચાલી જાય છે માંડણુ કાથડજીને મોંઘી સમજી નાક કાપવા જાય છે કાથડજી ગભરાય છે અચાનક માંડણુની ભવિષ્યની બૈરી એટને કાથડજીની કુવરી તોફાન સાંભળી ત્યા આવે છે ભવિષ્યના ભરથારને કમા ઇના અવતારમાં જોઇ ગભરાઇ દીવનને બાપુને તેડવા મોકલે છે બાપુ ન જડવાથી દીવાન વિલે મોઢે પાછો આવે છે. દાજીથી હવે રહેવાતુ નથી એટલે દીવાનને ખરી સ્થીતી જણાવી દે છે.

માંડણ મોધીને વળી દીવાન સાથે ખાનગી કરતી જોઈ મગજ તદ્દન ગુમાવે છે અને બમ તે તો હદ કરી મોધી એમ મોટેથી બોલે છે મોધી પોતાનું નામ સાંભળી બહાર આવે છે ગોટાળો ખુલ્લો થાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—એભલવાળાને ત્યાં રચવામાં

આવેલો લગ્ન મંડપ

એભલવાળાને આંગણે ઉછરંગભર્યાં દંપતી પરણી રહ્યા છે તેનો આનંદ છવાઇ રહ્યો છે, ત્યાં સતી મીણલ પોતાના ભરથારના બળેલા દેહને કરંડીયામાં લઈ આવી પહોંચે છે. એભલવાળો તેને નિસ્તેજ જોઈ ગભરાય છે વસ્તુ સ્થિતિ એમ છે કે મીણલે એક વખત એભલવાળાને સંકટમાંથી બચાવી પ્રાણદાન દીધું હતું અને ઉપકારના બદલામાં વાળાએ મીણલ માંગે તો પોતાનો જીવ પણ આપવા વચન આપ્યું હતું આખરે એ પ્રસંગ આવી લાગ્યો પણ મીણલની કહેવા જીભ ઉપડતી નથી નવોન પરણતા દંપતીના હ્રદયમાં તેની માગણી સાંભળતાં શો વિચાર થશે એ વિચાર તેને કંપાવે છે, વાળો વધુ શંકાશીલ બને છે આખરે કરંડીઆમાં રહેલું સ્વામીનું શરીર બતાવી હું અભાગણીનાજ પાપનું આ પરીણામ છે એમ મીણલ જણાવે છે. વરઘોડીયાં પિતાને પગે લાગવા આવે છે ફોઇમાને અચાનક આવેલા જોઈને હર્ષઘેલો બનેલો કુંવર ફોઇમાને નમન કરી આશીર્વાદ માગે છે જીવન હરવા આવેલી મીણલના હ્રદયમાં ઉછરંગભર્યાં દંપતીને જોઈ વજ્રઘાત થાય છે પાછી ચાલી જવા તૈયાર થાય છે વાળો તેને આગ્રહ

કરે છે તેના સંકટ નિવારણ માટે પોતાનું સર્વસ્વ આપવા કહે છે આખરે વાળાનો તથા તેના કુમારનો અત્યાગ્રહ જોઇ

"શાપ કેરૂં નિવારણ તારાવિના ના કોઇથી
શાપ છે ટળનાર તારા પુત્ર કેરા લોહીથી

" કેવો વિપરીત પ્રસંગ. "

મીંઢળ છુટયુ ના હાથથી પીઠી ભરેલું અંગ છે
આશા ભરેલા પુત્રનો સહુ હૃદયમા ઉછરંગ છે
તોરણ હજી છે બારણે ચોરી હજી બાંધેલ છે
લગ્નને સ્થળ કત્લખાનુ શું વિધીનો ખેલ છે. "

પિતાની ગભરામણ જોઇ કુમાર પોતાનુ શીશ આવેલા અતીથી માટે પીત્રુ ચરણે ધરે છે વાળો તેના શીશપર તલવાર ફેરવવા જાય છે મીણલના મોમાંથી આશ્ચયના ઉદગાર નીકળે છે કે—

"બોલો બોલણ હાર બેવાળામા કયો ભલો
શીરનો સોપણ હાર કે વાઢણ હાર વખાણીએ".

વીર એભલવાળો વાળા કુળના ટેક પર પુત્રનુ બળીદાન દઇ તેના આશાભર્યા લોહીથી મીણલના સ્વામીનું શરીર સીંચે છે, નાગાજણ સજીવન થાય છે પુત્રના વધથી ભેદાયલા હૃદયે વાળો આત્મઘાત કરવા જાય છે મીણલના સતીત્વપર અને એભલની ટેકપર પ્રસન્ન થઇ સાક્ષાત જગદંબા પ્રગટ થઇ તેના પુત્રને સજીવન કરે છે

પ્રવેશ ૪ થો—કાંથડદાજીનો દરબાર ગઢ,

બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવાથી તથા નવાબની તસ્વીર કાંથડજીદાજી પાસે હોવાથી માંડણભાઇનો નવાબીનું ટટુ બેસી જાય છે અને ગોટાળા પ્રકરણ ખુલ્લુ થાય છે કાથડદાજી માંડણને જબર

કસ્તીવી ગુન્હેગાર ઠરાવી દંડની શિક્ષામાં પોતાની મનગમતી મોણીને મેળવી બધ માંડળભાઈને પાણીસુ પકડાવી કેદનીકાઠ કરે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—જુનાગઢ પાસેનું જંગલ.

દેવી મીણલ તથા નાગાજણ પોતાની માતાના અસ્થીને બધ કાશીએ જવા નીકળ્યા છે, તે આ સ્થળે જળાશય હોવાથી ટીમણ કરવા રોકાય છે વળાવીઆનું ટીમણ બાદ માંડળીકનું એક ભીખારીને પણ શરમાવે તેવી દુઃખદ દુર્દશામાં દેવી નાગબે આપેલા શાપનું સ્મરણ કરતાં નીકળવું હૃદયભેદક પશ્ચાતાપ બાદ વળાવીયા પાસેથી ભીખ માગી પેટના પોષણ અર્થે રોટલાનો કટકો મેળવે છે. બાદ માંડળનું આવવું માંડળીકને ઓળખી તેને પોતાની દુઃખદ સ્થીતીનો સાથીદાર થવા માટે કહેવું મતલબી નોકરોની પીછાન માંડળના નફ્ટ નિર્લજ અને નિમકહરામી ભરેલા શબ્દો સાંભળી માંડલીક ઉશ્કેરાઈ તેનું ખુન કરવું ખુનના અવાજપર દેવી મીણલ તથા નાગાજણનું આવવું માંડલીકને ઓળખી શાન્તવન આપવું બાદ સુલ્તાન મહમ્મુદનું આવવું માંડલીકને રાજદ્રોહ માટે કેદ કરવો મીણલની આજીજીથી ન્યાયી અને દયાળુ સુલ્તાને માફી આપવી પરંતુ પોતે હવે જીવવા નથી માગતો એમ કહી માંડલીકે આપઘાત કરવાની કોશીશ કરવી દેવી નાગબાનું પ્રગટ થવું અને ભવિષ્યમાં તું વીરની મણીનામાં ગણાઈ નામના મેળવીશ અને અંતે તારા માટે આ સ્થાન છે એમ કહી શાન્તવન કરવું.

સીન ટ્રાન્સફર—સ્વર્ગનો દેખાવ

ડ્રોપ.

રા'માંડલીક

સ્તુતિ.

સ્વામી શ્રી ગૌરિનંદન જગ વંદન
મંગલમય નાથ તવ શુભ સ્મરણુ
દેવ દેવ મંગલકર જગ ત્રાતા
દેજો દીન બાલને શરણુ સુખ કરણુ સ્વામી

બાળાઓ—

હિંદદેશ અમ ઉજ્વળ કરવા
ક્યારે ઉગશે દિવ્ય પ્રભાત દિવ્ય પ્રભાત
અંધકારના વાદળ ભેદી
યદુકુળમણિ દીનમણીના સુણશું ક્યારે નાદ
બંસી નાદ
દેશ દેશની મધુરી મૈયા દિવ્ય અમારી ભરત ભુમી
સુર મુનિવર યુગ યુગ પોષાયા
જેના ચરણુ સરોજ ચૂમિ એવી અમ જનની
જગ વિખ્યાત ભારત માત–દિવ્ય

બીજુલ–સખીઓ—

ભાવ ધરી બ્હેની ચાલો ચાલો ભગવતીના પારે
પૂજન કરીએ નિર્મળ મનથી ભવ સિંધુ તારે૦ ભાવ.

કુમ કુમ કેસર ચંદને કલ્યાણી પૂજાય
આંગણે સિદ્ધિ સ્વર્ગની સંસારે પથરાય.
બ્રહ્માણી રૂદ્રાણી માત અમારી
વેદો વખાણે મા શક્તિ તમારી હો........રે........ભાવ.

નાગલ-મીણલ-
ધન ભાગ્ય મારે આગણે આવ્યા.
સોરઠના શીરતાજ
વધાવો રાજ કુમ કુમ થાળ ભરીને આજ
ચંદ્ર સૂરજ સમ તપો અવિચળ
જગમા તારૂ તાજ
અન્ન દાતા તારી જુગ જુગ કીર્તિ
પ્રસરે મહારાજ—વધાવો

નાગલ—સોરઠ તણા સુબા અમારે આગણે આવ્યા
સોના તણા સુરજ ઉગ્યા અમ અંતરે ભાવ્યા
ગિરનારના આધાર મારા ધામ દિપાવ્યા—આં૦

મીણલ— ૩
કરીએ ના વિશ્વાસ કાયા માયાનો કદી
મૃગજળ કેરા મોહ શા લાગ્યા તને માંડલીક
ચીરજીવી નથી તારી અમર નથી કાયારે
ઘડી બે ઘડી માટે શુ બગાડે મતી
બગાડે મતી તું શાને જુનાગઢ પતી—ઘડી.
રૂપે રંગે શુ લોભાણો ભરમે કર કા ભુલ
રૂપે રૂડાં રળીઆમણાં પણ એ શીમળાના ફુલ.

મોંઘી—　　　　　　૪

હાય હું તો હારી ઘરવાળા ગમારથી
ભૂંડા ભરથારથી આવા સંસારથી.........હાય.
સોનું જાણીને મેતો સંગ કર્યો તારે
કર્મે કથીર મળ્યું સળગું છું ત્યા થી........હારી
પહેલાં હું જાણતી કે જાતે હી હારશે
આતો એવા ને એવા રહ્યા શ ખભારથી.......,હારી

માંડણ–મોંઘી–　　　　　　૫

બોલો બોલો પ્રીતમજી બોલો પ્રીતમજી
પાછા મને શુ સતાવશો
પ્રીતે રીતે મને જો રીઝાવશો
''એમ ......કો,
મને હીરા મોતીથી મઢાવશો
"હા બાઈ હા"
જો જો ખોટા બ્હાનાના બતાવશો.........બોલો.
કારભારણ કામણગારી હુ.
કારભારી કામણગારો હું
ભરે સલામ લોક હજારો
સોનાના અસ્તરા બનાવી મુડ આખું ગામ
નાતીલા પણ કબુલ કરે ધારતી ભરેલ કામ
જો જો હરખે હડકાય થઈ ન જશ ......બોલો.

બેગમ-સાહેલીઓ— ૬

રસભીની મૃદુલ સુકોમળ બાળ
મંદીર મદન તણાં આવે
રૂડા હમ ભૂવન શોભાવે એ હંસી સરોવર આવે
કુસુમ કુસુમ મધુ મધુરાં ભરવા કળી કળી ફેરવવા
મદનરાજને વ્હાલે વધાવા રતી રગે મન ભાવે આવે
હંસી સરોવર આવે

બેગમ-સાહેલીએ — ૭

અલી ગાલો ગુ ાબ તુલ્ય તારા સભાળ જરી બાળા
ભોગી મધુ ર જો લોભાશે
ચુંબન આશે આવશે પાસે
"એમ.........હા.
રસિલાની લુંટાશે ફુલમાળા સંભાળ જરી બાળા
જાઓ બ્હેની મને ના સતાવશો
સ્મીત પુષ્પે વ્હાલમને વધાવશો
થા કંઠ આભૂષણ થા
જા જાણી જાણી તને જા
દુખ દેશે ગાલે એ રસાળા સંભાળ જરી બાળા

બાદશાહ-બેગમ-સાહેલીઓ—૮

આવો સાહેલી આવો કુસુમાયુધ લાવો
રસરંગથી આનંદથી ઉછરંગથી
આ મન ઉપવનના રસીક ભ્રમરને શીક્ષા આપવા

ફુલોના બંધન લાવો અંગે અંગે બંધાવો
પુષ્પોના શર વરસાવો
અલબેલાને અકળાઓ
પ્રેમદા પ્રેમી જીવન પ્રાણ
આ બંધનની મીઠી લ્હાણ
સુખની ઘડી સાહેલડી
આ કુસુમ દંડના મીષ્ટ પ્રહારે શીક્ષા આપવા

મોઘી-હજામડીઓ— ૯

મહદેવી બ્હેન મોઘી મદમાની તારી ચાલ
અલબેલા પણ મોઘેરા લટકાળા લાલ
ગુલાબી ગાલ તારા શા નયનના ઈસારા
જુવે જો કોઈ સામે તો તો તરત મોક્ષ પામે
પાછા ન જન્મ પામે રોકાઈ રહે સ્વધામે.
વાહ જામી મજાની શી જોડી કમાલ
બેની જોડી કમાલ (૩)

માડણ-મોઘી— ૧૦

રંગ ભીના રસરાજ મારાશ્યામ
ખૂબ ખેલો તલવાર કરો શત્રુનો સંહાર
સૈનીકોના સરદાર ધરો હામ—રંગ
એતો યુદ્ધનું છે કામ
નહિ ય બાપનું એ ગામ

ફરી કેશરીઆ કથ ધરો સ્વર્ગતણો પથ
કારભારીના હમામનું ધાસ્તી ભરેલું કામ

અંક ૨ જો.

હરબારી— ૧૧

આનંદ આનંદ આજ ગાઓ
નૃપવરની યશ કીર્તિ
જગમાં અવિચળ થાઓ
વિજય વધાઈ રહો જગ છાઈ
અમલ વિમલ આ અમપર
અચળ છત્રપતિ તવ રહો
તપો તેજ સુખી થાઓ

રાણી— ૧૨

કહું હું દોષ કોને હા સમયની જ્યાં બલિહારી
સમયની જ્યાં બલિહારી મનુષ્યની ત્યાં છે લાચારી.
હતો અમ દેશ આને જ્યાં પ્રભુ અવતાર પણ લેતા
અરે આ દેશ એનો એ સમયની છે ગતી ન્યારી
અમારા દેશનાં ચેતન અમારાં તેજને ગૌરવ
અકાળે હાય કરમાયાં હજીએ શી થનારી છે.

રાણી— ૧૩

વાત જરી વાંચી જુઓ ને ઈતિહાસમાં
ખુવાર થાશો પરનારના વિલાસમાં ....વાત.
સીતા સતાપી રાય રાવણ રોળાણો

દ્રૌપદા દુભાવી દુર્યોધન દળાણો
કીચક મહા પાપી સૈરંધ્રી સતાપી
ગયો હોનાઇ કાળની હુતાશમા ... ...વાન.

સાખી

પરનારીની પ્રીતડી વિષમ વિષની ખાંણુ
ઝેર રગે રગ વ્યાપશે પ્રીતમ ખોશો પ્રાણુ
સ્વમિન્ પસ્તાશો ખના ખુબ ખાશો
રૌરવ નર્કે જાગો વાત વઠશે તમારી વિલાસમા
હારે અત આવશે જગતથી કડવાસમા.

નાયકા— ૧૪

ખુને જીગરકો પીતે હે, બસગમમે તેરે યાર
શહેરે ચમનમે ફીરતે હે બસગમમેં તેરે યાર
મય છુપકે છુપકે રોતી મુ અંસુઓસે ધોતી
વો કહાં ગયો મેરા મોતી મોની બીના ના સોની
બસ ગમમેં તેરેયાર—ખુને

દીલ ઉસી કુ દીજીએ દીલદાર યારકો
કયા હીદુ કયા મુસલમા કદરદાન યારહો
મેરી નજર જો તુમસે લડ ગઈ મેય પલગસે નીચે
પડ ગઈ વો કહા ગયે મેરે પ્યારે
મેય અગ્નિ જેસી જલગઈ બસ ગમમેં તેરેયાર-ખુને

ભોંઘી–માંડણુ– ૧૫

ફરમે ફુટેલા ઠરવાનુ છે ના એકે ઠામરે

મનડાના મેલા લાલચમાં ભુલ્યા સર્વે ભાનરે
રહેવાના ખોયાં સર્વે ગામરે
રખડયા રણવગડે અરે ઈજ્જત થઈ લીલામ
નસીબ દેવી તારૂં છે ધાસ્તી ભરેલું કામ
રખડાવી સાથે રૂડી નારરે (૨)
આખર હજામના હજામરે (૩)

સખીઓ— ૧૬

વીજ ચમકેરે મેઘ ગાજે ઘનઘોર
ભીંજે આછી આછી સાલુડાની કોર
રે રાજ વ્હેલા આવોરે
મોર ટહુકેરે માઝમ રાતના ટહુકે છે પેલા મોર
અમારા હૈયાં ચડાવે ચકડોળ.. ...રે—
ભર જોબનમા એકલી બાળા બાળે વેષ
હૈયા સુના વ્હાલમા મુકી ગયા શુ વિદેશ
વિજલડીરે ઉભી જો રહે તો વ્હાલમને કહાવું
એક વાતલડી જો.
સજની સલુણાને એટલુંજ કહેજો કે
તમ માટે ગાળી મેતો જાતલડી જો.

ચપક— ૧૭

સુવાસની મીઠી મજા લેવા અલી લલચાય
કેતકી પાંખડી ખોલજે મધુકર ગુંજન ન્હાય
ગુલજાર ગુલાબથાં આ અહીં મન્દ મન્દ ડોલે

ઝુલતાં તરૂની ડાળે મેના મધુર બોલે
શાં પંખી હળી મળીને બેઠાં
વળી વાત પરસ્પર   કહેતાં
એના ગાન તાન લાગે મીઠાં
કળીઓ હૃદયની ખોલે—ગુલજાર.

કેતકી-સખીઓ—   ૧૮
ચલ સખી ચાલ ચાલ ને ઉતાવળી
આમ ચલી શાને બની તું બેબાકળી
અધીરીને આકળી અધીરાને આકળી,
કહે તુજને શું થાય
હુંથી કાંઈ ન કળાય
દીસે શાને કરમાતી ચપાકળી

ચંપક—શું એ ચપાકળી.... . .હા ચપાકળા—ચાલ.

દાજી—મોંઘી   ૧૯
ગોરી ધીરેથી આવો જરા આંખ તો મીલાઓ
હું તો તન મન ધન વારી જાઉં તુજપર કુરબાન
અરે જાઓ દાજી જાઓ આમ શાને શરમાઓ
શાહજાદી કરો શાદી હું છુ આશક દીલજાન
પ્યારીને પ્રીતે મનાવો પ્હેલા જરા પ્યારીને પ્રીતે મનાવો
રંગે રીઝાવો.
ઝાંઝરને ઝુમણે મઢાઓ
શામળીયા ઝાંઝરને ઝુમણે મઢાવો .
જાઓજી જાઓ......આવોજી આવો......ના

"અમરનું બાજુમારી બાવલ તેં ફરી નાંખ્યાં
" ઝઝલ ન દેખો હજી રાખોજી હવે રાખો"
"તારા સમ તેં સઘળી પાણી પાણી કરી નાંખ '

જાનડીઓ — ૨૦

કંકુ છાંટી કંકોતરી મોકલો
માંહી લખજો રે રહે છે નવાબ
માણેક સ્તંભ રોપીઓ.
શાબ્ય ઝળકતો ફેટો લઈને આવશે
હીરા માણેક મોતી અપાર—માણેક
બેટી આપીને બેરને પામશું
ઘોડી ચોફાળ રોશે જમાણ
સચીવજી સાંભળો.
જોઈ લેજો બાબત થઈ આમ છે
દાજી કરતા ધાસ્તી ભર્યું કામ
એ.ટાળો ભારે થયો.

અંક ૩ જો.

પનિહારીઓ— ૨૧

ચલરે ગાગર ચલરે ગાગર જમનાજી જઈએ
જમનાજી રળીયામણાંરે ગાગર ઘુમે—ચલરે
સાસુ સસરા તો મારા દિવસે ન દેખે
જેઠ જેઠાણી કોણ લેખે (૨) ગાગર ઘુમે—
પરણ્યો મારો તો પીટયો જીવનો છે એદી

ઘુલી નણું'દને પગે મેલી ગાગર ઘુમે
પાડોશી છેલ કોઈ કુ'વર કનૈયો
વારી જાઉં બ'સીનો બજઇઓ ગાગર ઘુમે—

દાજી-માંધી—માંડણ
કુ'વરી—દિવાન } ૨૨

અરે વાહ કાથડદાજી આજે ભારે કરી (૩)
આવું શોભિનાભા તમને
અરેજા મુરખપાજી માને વ્હાલી કડી (૩)
આવું ભાળ્યું નાભા જગમાં
અરે જા.....................હવે રાખ
બાપુએ રમખાણ જગાળ્યું
આવું માળું ક્યાંઈ ન ભાળ્યું
બન્હા નવલી નાર જુઓ દેદાર
છેના સાર આ રકઝકમા
વાહ દાજી .... જીત્યાબાજી
દુરથા પાજી બન્ને રાજી
વાહદાજી .. ..વાહદાજી.

કંચનીઓ— ૨૩

હઠ છોડ સખીચલ સગ મેરે તો હે બ્રીજમે કાનુબુલાવત હયે
નહીં તુમ બીન વાકો ચયન પરત નહી આન પાન કચ્છુ
ભાવત હયે
મોરમુગટ નહીં પહેનત હય નહીં અગ સુગધ લગાવતહયે
નહીં ધેન ચરાવન જાત સખી મોહે બ'સી નાદન ભાવત હયે

ક્યુ એસો હીયો તેરો કઠીન ભયો તોહે લાજશરમ
નહીં આવત હયે
જાકો જોગીજન ધ્યાન ધરત બ્રહ્માદિક પાર ન પાવત હયે
તોરી પ્રીતમે ભુલગયો પ્રભુતા તકસીરયો માફ કરાવત હયે
એક બાતન ઝુઠ કહુ સજનિ અબકયા ઇતના તરસાવત હયે
પિયા માધોસે બેગે મીલો પ્યારી વોતો તેરોહી નાજ
ઉઠાવત હયે.

ચંપક— ૨૪

જો મરણ એ જીંદગીની છે અરે છેલ્લી દશા
તો પરાર્થે અર્પવામાં આ જીવનના મોહ શા
ખીલી ખરી કરમાય છે પુષ્પો મુકે પણ વાસના,
અમર નરતો તે ખરા જે અમર કરતા વાસના
મારા તમે પરમાત્મા હુ છુ તમારો આત્મા
પરમાત્મને શરણે જતા કૃતકૃત્ય થાતો આત્મા

મોંઘી-દાજી— ૨૫

પ્યારા પ્રિયતમ રસરાજ અમને આજ રીઝાવો
લટકાળી લલના કાજ સૌ શણગાર મગાવો
સાચી સાડી ચોળી લાવો પાટણના પટકુળ મગાવો
હીરા મોતી ટાંકી પટકુળે પાડી ભાત કસબી કોર મુકાવો
લાડ લડાવું તમને શાણી જે માગો તે આપું આણી.
હોંસે સ્વામી મારા મનડાના પુરો કોડ
મોંઘી હાઉસ બધાવો

સમાપ્ત.

જાહેર ખબર.

નીચે લખેલાં પુસ્તકો શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજનો મુ ... [illegible] ... થી મળશે, માટે જેઓ સાહેબને જોઇતાં હોય તેમે રોકડી કીંમતે મંગાવી લેવાં. વી. પી, થી મોકલવામાં આવશે.

ચોપડીનાં નામ	કીંમત
૧ બેધારી તલવાર .	૦-૪-૦
૨ બ્રહ્મર્ષિ વિશ્વામિત્ર	૦-૪-૦
૩ ચુરોજની	૦-૪-૦
૪ પરશુરામ ...	૦-૪-૦.
૫ ચંદ્રાવતી ...	૦-૨-૦
૬ સરસ્વતીચંદ્ર ...	૦-૧-૦
૭ સતી તોરલ ...	૦-૪-૦
૮ પુત્રરત્ન પુંડરીક	૦-૪-૦
૯ સતી પદ્માવતી ...	૦-૪-૦
૧૦ સૂર્ય કુમારી ...	૦-૪-૦
૧૧ સ્વદેશ સેવા ...	૦-૧-૦
૧૨ 'રા' ખાંડવી ...	૦-૪-૦
૧૩ છત્રવિજય ...	૦-૪-૦
૧૪ સુદર્શન ...	૦-૧-૦
૧૫ શ્રી ભક્તિવિજય	૦-૬-૦
૧૬ સુરેખા હરણ . .	૦-૪-૦
૧૭ નાગર ભક્ત .	૦-૪-
૧૮ નીલમ માણેક .	૦-૪-૦
૧૯ યોગકન્યા ...	૦-૪-૦

ચોપડીનુ નામ	કી
૨૦ મનહર મેના . .	૦-
૨૧ જોહરે શમશીર ..	૦-
૨૨ શ્રી જયમતી ...	૦-
૨૩ ઉર્વશી-પુરૂરવા ..	૦-
૨૪ કનક કેશરી ...	૦-
૨૫ વિશ્વપ્રેમી કલાપી	૦-
૨૬ અમર લક્ષ્મી	૦-૪-૦
૨૭ પીપા ભગત ...	૦-૪-૦
૨૮ હોથલ પદ્મણી ...	૦-૪-૦
૨૯ જેસલ તોરલ ...	૦-૪-૦
૩૦ બીરબલ બાદશાહ	૦-૪-૦
૩૧ પવિત્ર સાગર ...	૦-૧
૩૨ રાજ લીલા ...	૦-૨
૩૩ મહારાજા શન્તનુ	૦-
૩૪ માલવિકાગ્નિમિત્ર	૦-
૩૫ વીર દુર્ગાદાસ ...	૦-
૩૬ રતી મંજરી (હીન્દી)	૦-
૩૭ મહાશ્વેતા કાદમ્બરી	૦-
૩૮ રાજા સંભાજી ...	૦-
૩૯ સંસાર લીલા ...	૦
૪૦ સેવકધર્મ ..	૦-

નકુભાઇ કાલુભાઇ શાહ.

માલેક—શ્રી આર્ય નૈતીક નાટક સમાજ.